

Duurzame ontwikkeling in Het Hogeland

Beleidsnotitie, concept 5 juli 2021

gemeente
Het Hogeland

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doel	4
1.3	Leeswijzer	4
2	BEGRIPSBEPALING	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Duurzaamheid in beleid Het Hogeland	5
2.3	Wat is “duurzame ontwikkeling”?	6
2.4	Begrip ‘Brede Welvaart’	6
2.5	Conclusie	8
3	DUURZAME ONTWIKKELING IN DE GEMEENTE HET HOGELAND	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Duurzame ontwikkeling in bestaand beleid	9
3.3	Reflectie door stakeholders	11
3.4	Conclusie	12
4	MISSIE: HET WERKEN MET DE 17 DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN	13
5	IMPLEMENTATIE	16
5.1	Doorwerking in beleid en projecten	16
5.2	Financiën	16
5.3	Ambtelijke organisatie	17

BIJLAGE 1 | TABEL BESTAAND BELEID
BIJLAGE 2 | DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN EN GEMEENTELIJKE TAKEN (VNG)

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

De gemeente Het Hogeland is een jonge gemeente, voortgekomen uit de herindeling per 1 januari 2019. De organisatie is nog volop in ontwikkeling.

Tegelijkertijd speelt er heel veel in Het Hogeland. Er zijn diverse urgente thema's zoals de aardbevingenproblematiek, klimaatverandering, zorg en werkgelegenheid. De gemeentelijke rol en taak verschilt per thema, maar de gemeente is wel bij uitstek een organisatie die thema's met elkaar kan verbinden.

In het collegeprogramma 'Eenheid in Verscheidenheid' (2019) heeft de coalitie aangekondigd een klimaatvisie op te stellen. Sinds 2019 heeft het denken over klimaatbeleid zich verder ontwikkeld. Het werd steeds duidelijker dat het onderwerp 'klimaat' over veel meer gaat dan energie. Klimaat raakt aan alles, denk aan de manier waarop we bouwen en we ons verplaatsen en aan de producten die we maken en consumeren. Ook is de daadwerkelijke klimaatverandering meer zichtbaar en voelbaar geworden, en hebben thema's als klimaatadaptatie en biodiversiteit aan belang gewonnen. Om deze redenen is ervoor gekozen om de klimaatvisie te vertalen naar een bredere benadering van het begrip duurzaamheid in de gemeente Het Hogeland. Voor deze brede benadering wordt aangesloten bij de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties.

1.2 DOEL

In deze notitie wordt beschreven dat de gemeente Het Hogeland de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen herkent en erkent en op basis van deze 17 doelen verder wil werken aan een duurzame ontwikkeling van de gemeente. De gemeente vindt het belangrijk om dit te gaan doen en op deze wijze bij te dragen aan een duurzame wereld. Met het vaststellen van deze Beleidsnotitie ontstaat voor de gemeentelijke organisatie zelf en voor inwoners en bedrijven in de gemeente duidelijkheid over waarom de gemeente met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen wil werken en hoe dit zal worden uitgevoerd.

1.3 LEESWIJZER

Hieronder wordt in hoofdstuk 2 eerst ingegaan op de aanleiding voor het opstellen van deze notitie en op de inhoud van het begrip 'duurzame ontwikkeling'. In hoofdstuk 3 wordt geschetst wat de gemeente nu al doet op het gebied van 'duurzame ontwikkeling'. In hoofdstuk 4 is de kern van deze notitie opgenomen, hierin wordt de missie van de gemeente beschreven en wordt toegelicht hoe de gemeente wil werken aan een duurzame ontwikkeling. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de uitvoeringsaspecten.

2 BEGRIPSBEPALING

2.1 INLEIDING

Voor deze notitie is het belangrijk om eerst goed te bepalen wat de reikwijdte is: op welke inhoud van het begrip "duurzaamheid" richt deze notitie zich?

Het begrip "duurzaamheid" wordt in de gemeente Het Hogeland en elders op veel verschillende wijzen gebruikt. Het wordt veel gebruikt voor de fysieke kant van duurzaamheid. Denk hierbij aan onderwerpen zoals klimaat, energie, grondstoffen en natuur/biodiversiteit. In de bestaande beleidsdocumenten van Het Hogeland wordt het begrip duurzaamheid ook veel op deze wijze gebruikt. Maar al vanaf het begin van het duurzaamheidsdenken in de jaren 1970 gaat duurzaamheid om meer dan alleen de aarde zelf: het gaat ook om mensen die op die aarde leven en die zich sociaal en economisch willen blijven ontwikkelen. Voor een echt duurzame ontwikkeling is die sociaal-economische kant net zo belangrijk als de fysieke kant.

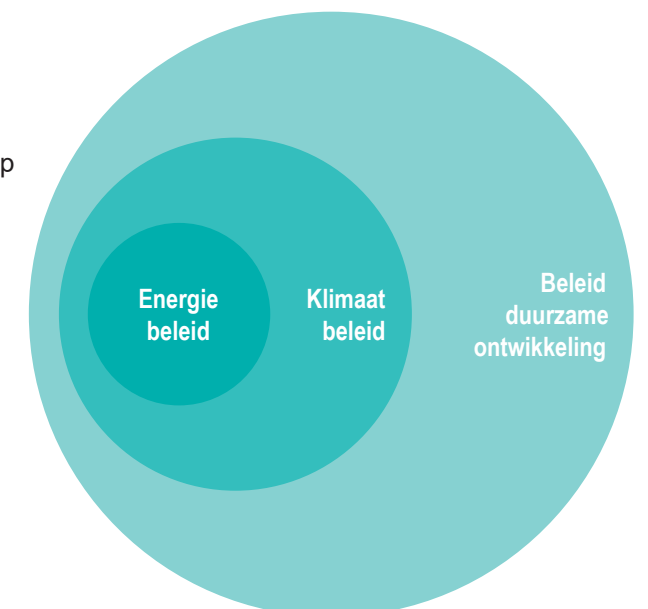
2.2 DUURZAAMHEID IN BELEID HET HOGELAND

In de Toekomstvisie 'Ruimte!' (2017) is een paragraaf "energie en duurzaamheid" opgenomen. Hier is benoemd dat de gemeente beleid wil ontwikkelen voor het stimuleren en faciliteren van de energietransitie. De coalitie heeft in het coalitieakkoord 'Eenheid in Verscheidenheid' (2019) aangekondigd een klimaatvisie op te gaan stellen en beleid te ontwikkelen voor energietransitie op kleine schaal. In het collegeprogramma 'Doar gruit en bluit' (2019-2022) is vermeld dat een energievisie wordt opgesteld.

Het is belangrijk hier weer te geven hoe het beleid voor energie, klimaat en duurzaamheid zich in Nederland in de afgelopen 10 jaar heeft ontwikkeld. Mijlpalen waren het Energieakkoord van 2013 en het Klimaatakkoord van 2019. Deze beide akkoorden hebben duidelijk hun doorwerking richting het gemeentelijke beleid. In het Energieakkoord lag de focus nog echt op energie, en dan vooral op energiebesparing en extra opwek van duurzame energie. In het Klimaatakkoord (voortkomend uit het Klimaatverdrag van Parijs) werd de focus nadrukkelijk breder dan energie alleen. Het Klimaatakkoord kijkt naar allerlei activiteiten die leiden tot CO2-uitstoot (dus ook landgebruik en landbouw, mobiliteit en industrie) en richt zich op reductie van die uitstoot.

Maar naast klimaatmitigatie (het tegengaan van klimaatverandering) wonnen ook andere thema's de laatste jaren aan belang. De klimaatverandering zelf en de gevolgen daarvan zijn de laatste jaren meer zichtbaar en voelbaar geworden. Klimaatadaptatie (het aanpassen aan klimaatverandering) is daarmee steeds belangrijker geworden. Daarnaast zijn ook de biodiversiteit en de omgang met grondstoffen de laatste jaren urgenter geworden. Ook sociale vraagstukken zoals bijvoorbeeld leefbaarheid en sociale tweedeling kunnen worden gezien als urgente vraagstukken binnen het brede begrip van duurzaamheid.

In deze context kiest de gemeente ervoor om het begrip duurzaamheid een brede reikwijdte te geven. Deze notitie heeft daarom betrekking op een duurzame ontwikkeling van de gemeente Het Hogeland in brede zin, dus gericht op mens, milieu en economie. Naast het woord "duurzaam" is het woord "ontwikkeling" dus ook essentieel.

2.3 WAT IS “DUURZAME ONTWIKKELING”?

Als de wens is om breder naar duurzaamheid te kijken: hoe doe je dat dan? De gemeente Het Hogeland zou een eigen definitie van “duurzame ontwikkeling” of “brede duurzaamheid” kunnen ontwikkelen. Maar omdat duurzaamheid zich niet houdt aan gemeentegrenzen, maar daar natuurlijk ook ver buiten gaat, is het wellicht logischer om te verkennen welke definities voor het begrip “duurzame ontwikkeling” al beschikbaar zijn.

Er kan worden teruggegrepen op de bestaande internationale definities. De VN-commissie Brundtland heeft in 1987 het begrip duurzame ontwikkeling gedefinieerd als een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. In het Brundtland-rapport ‘Our common future’ wordt een verbinding gelegd tussen economische groei, milieuvraagstukken en armoede- en ontwikkelingsproblematiek. In een duurzame ontwikkeling zijn ‘people’, ‘planet’ en ‘profit’ met elkaar in evenwicht.

In het jaar 2000 heeft de VN een set van 8 Millennium-doelstellingen geformuleerd. De Millennium-doelstellingen waren onder meer gericht op armoede, educatie, volksgezondheid en bescherming van het leefmilieu. Na een daarop gerichte campagne van de VNG heeft groot aantal Nederlandse gemeenten heeft zichzelf uitgeroepen tot ‘Millenniumgemeente’. Gemeenten waren vrij in de manier waarop hier invulling aan werd gegeven. De gemeente Eemsmond was destijds ook een ‘Millenniumgemeente’.

In 2015 stelde de VN een set van 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen vast. De Duurzame Ontwikkelingsdoelen zijn de Nederlandse vertaling van Sustainable Development Goals (SDG’s). De Duurzame Ontwikkelingsdoelen vervangen de Millenniumdoelen. De 17 doelen zijn door de Verenigde Naties ontwikkeld als breed en samenhangend pakket van doelen die belangrijk zijn voor een brede “duurzame ontwikkeling”. Het geheel van de 17 doelen is zo breed dat in principe al het gemeentelijke handelen er onder valt. De 17 doelen zijn in de onderstaande figuur weergegeven. Meerdere doelen richten zich op sociaal-economische onderwerpen zoals zorg, onderwijs, economie, werkgelegenheid, wonen en mobiliteit. Daarnaast zijn er doelen die zich richten op fysieke onderwerpen zoals klimaat, natuur en milieu.

De VNG besteedt sinds 2016 aandacht aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (door de VNG ‘Global Goals’ genoemd). Door de VNG wordt veel kennis samengebracht en doorontwikkeld. De VNG voorziet gemeenten die met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen willen werken van informatie en handreikingen. Om een goed beeld te krijgen wat de 17 doelen concreet betekenen voor Nederlandse gemeenten, heeft de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) een overzicht gemaakt met per doel een korte beschrijving van enkele belangrijke gemeentelijke taken. Dit overzicht is in de bijlage opgenomen. In het overzicht staan zowel wettelijke als niet-wettelijke taken, en er wordt ingegaan op verschillende rollen van de gemeente (zoals: regelgever, netwerker, werkgever, etc.)

Uit het overzicht blijkt dat voor elk Duurzaam Ontwikkelingsdoel meerdere gemeentelijke taken zijn te onderscheiden. Voorbeelden uit het sociale domein zijn ondersteuning van mantelzorgers (doel 3 gezondheid en welzijn) en handhaven van de leerplicht (doel 4 kwaliteitsonderwijs). Voorbeelden uit het economische domein zijn de aanpak van winkelleegstand en het stimuleren van recreatie en toerisme (doel 8 eerlijk werk en economische groei). Voorbeelden uit het fysieke domein zijn riolering (doel 6 schoon water en sanitair) en monumentenzorg (doel 11 duurzame steden en gemeenschappen).

2.4 BEGRIIP ‘BREDE WELVAART’

In Nederland, en zeker in Noord-Nederland, wordt ook gewerkt met het begrip “brede welvaart”. Dit begrip speelt onder andere een rol in het Nationaal Programma Groningen (NPG). Brede welvaart heeft inhoudelijke raakvlakken met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, om die reden wordt hier kort bij stilgestaan.

Het begrip “brede welvaart” is als volgt gedefinieerd: “Onze huidige kwaliteit van leven en de mate waarin deze ten koste gaat van die van generaties na ons of mensen uit andere delen van de wereld”. Belangrijk is dus de kwaliteit van leven “hier en nu” en de impact op “later” en “elders”. Deze definitie is ook afgeleid van de internationale standaarden zoals die door de VN zijn ontwikkeld.

www.sdg Nederland.nl

De brede welvaart wordt gemeten met de Brede Welvaartsindicator (BWI). Deze metingen hebben een bredere reikwijdte dan de metingen van het ‘Bruto Nationaal Product’ waarin voornamelijk naar financieel-economische gegevens wordt gekeken. De BWI kijkt ook naar andere waarden zoals gezondheid, welzijn en de kwaliteit van de woonomgeving. De BWI en de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen vertonen dus inhoudelijke overeenkomsten. Beide kunnen heel goed naast elkaar bestaan en hebben beide hun meerwaarde voor Het Hogeland

2.5 CONCLUSIE

De gemeente Het Hogeland ziet de set van 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties als een geschikt hulpmiddel voor het werken aan “duurzame ontwikkeling” in Het Hogeland. De doelen zijn in eerste instantie een hulpmiddel voor de gemeente zelf, zowel voor het bestaande en nog te ontwikkelen beleid als voor de praktische uitvoering daarvan. Daarnaast zijn de doelen nuttig voor de samenwerking met andere partijen die werken aan een duurzame ontwikkeling, zowel horizontaal (andere maatschappelijke partijen in de gemeente Hogeland) als verticaal (regio, Nederland, Europa, wereld). Er zijn al veel organisaties die met Duurzame Ontwikkelingsdoelen werken, zoals bedrijven en anderen gemeenten. De 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen vertonen inhoudelijke overeenkomsten met de Brede Welvaartsindicator. Beide kunnen goed naast elkaar bestaan en beide hebben hun meerwaarde voor Het Hogeland.

3 ----- DUURZAME ONTWIKKELING IN DE GEMEENTE ----- HET HOGELAND

3.1 INLEIDING

Wat gebeurt er, uitgaande van de reikwijdte uit hoofdstuk 2, nu al in de gemeente Het Hogeland? Ook al wordt er nog niet gewerkt met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, de gemeente is (mogelijk onbewust) al wel bezig met de inhoud van deze doelen. In dit hoofdstuk wordt dit toegelicht. Eerst wordt ingegaan op het bestaande beleid en hoe dit te koppelen is aan de 17 doelen. Vervolgens wordt de blik naar buiten gericht. Aan externe partijen is gevraagd naar hun ervaringen met de gemeente Het Hogeland op het gebied van duurzaamheid in brede zin. Ook is deze partijen gevraagd of zij op dit thema aanbevelingen voor de gemeente hebben.

3.2 DUURZAME ONTWIKKELING IN BESTAAND BELEID

Hieronder wordt eerst ingegaan op het integrale beleid van Het Hogeland en vervolgens op het beleid per thema.

Integrale beleidsdocumenten

Zoals in hoofdstuk 2 al is geschetst, werd in de Toekomstvisie ‘Ruimte!’ (2017) de term “duurzaamheid” vooral gekoppeld aan de energietransitie. Maar de ‘Ruimte!’ heeft natuurlijk een veel bredere reikwijdte. De toekomstvisie gaat ook uitgebreid in op de sociaal-economische thema’s en de visie die de gemeente daar op heeft. Inhoudelijk heeft deze Toekomstvisie veel raakvlakken met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen. In de onderstaande tabel wordt dit geïllustreerd.

Onderdeel Toekomstvisie	Subonderdeel	Raakt o.a. aan de volgende Duurzame Ontwikkelingsdoelen
I. Gehele visie	N.v.t.	Partnerschap om doelstellingen te bereiken (17)
II. Uitvoering van de basistaken (voor zover niet genoemd bij III)	N.v.t	Geen armoede (1), Geen honger (2), Schoon water en sanitair (6), Ongelijkheid verminderen (10), Verantwoorde consumptie en productie (12)
III. Potenties Toekomstvisie Ruimte!	Wonen en werken: sterke dorpen, buurtschappen en kernen	Duurzame steden en gemeenschappen (11) Eerlijk werk en economische groei (8)
	Demografie: op veranderingen anticiperen	Goede gezondheid en welzijn (3)
	Voorzieningen: keuzes maken	Kwaliteitsonderwijs (4)
	Leefomgeving: schoon, heel, veilig	Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten (16) Industrie-innovatie-infrastructuur (9)
	Aardbevingen: schadeherstel en vernieuwing	Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten (16)
	Zorg: een brede, integrale aanpak	Goede gezondheid en welzijn (3)
	Energietransitie en duurzaamheid: stimuleren en faciliteren	Betaalbare en duurzame energie (7) Klimaatactie (13) Kwaliteitsonderwijs (4)
	Economie en werkgelegenheid: een stimulerend ondernemersklimaat	Eerlijk werk en economische groei (8) Industrie-innovatie-infrastructuur (9)
	Groei en dynamiek: kansen en mogelijkheden	Eerlijk werk en economische groei (8) Industrie-innovatie-infrastructuur (9) Duurzame steden en gemeenschappen (11) Kwaliteitsonderwijs (4)

Thema’s die recent (na 2017) aan belang hebben gewonnen, ook voor gemeentelijke overheden, zijn niet expliciet in de Toekomstvisie benoemd. Het gaat hierbij om Inclusiviteit (5), Leven in het water (14) en Leven op het land (15).

Naast de Toekomstvisie “Ruimte!” zijn er meerdere andere beleidsdocumenten waarin een groot aantal thema’s op een integrale manier worden benaderd en waarin duidelijke raakvlakken zijn met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Hieronder worden twee voorbeelden genoemd:

- **Kop 't Hogeland (Lokaal programmaplan NPG)** | Dit document richt zich onder andere op werken, leren, zorg en leefomgeving in Het Hogeland, allemaal thema’s waar de Duurzame Ontwikkelingsdoelen zich ook op richten.
- **Omgevingsvisie** | De Omgevingsvisie zelf is nog in voorbereiding maar in het ‘Koersdocument’ zijn enkele uitdagingen geformuleerd waarop de Omgevingsvisie zal ingaan. Deze uitdagingen betreffen onder andere wonen, werken, mobiliteit, energie en klimaatadaptatie. Stuk voor stuk thema's waar ook de Duurzame Ontwikkelingsdoelen zich op richten.

Thematische beleidsdocumenten

Bij de voorbereiding van deze beleidsnotitie is een quick scan uitgevoerd naar het gemeentelijke beleid dat kan worden gekoppeld aan de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Deze quick scan heeft geleid tot een tabel die is opgenomen in de bijlage bij deze notitie. Deze tabel geeft voor elk van de 17 doelen aan wat de gemeentelijke rol is of kan zijn en welke aanleiding er is om beleid te formuleren (wetgeving, beleid hogere overheden). Vervolgens is weergegeven of door Het Hogeland al gemeentelijk beleid is vastgesteld c.q. in voorbereiding is. De tabel is geen uitputtend overzicht, maar geeft een eerste indicatie.

Uit de quick scan blijkt dat aan alle 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen bestaand thematisch beleid van de gemeente Hogeland te koppelen is. Voor enkele doelen zijn zelfs meerdere thematische beleidsdocumenten vastgesteld. In het onderstaande kader is de informatie uit de quick scan kernachtig samengevat:

- Duurzame ontwikkelingsdoelen in bestaand beleid Het Hogeland -

Sociaal-economisch domein | In het sociaal domein heeft de gemeente actueel beleid met betrekking tot armoede, honger, zorg, onderwijs, inclusie en gelijkheid (doelen 1, 2, 3, 4, 5, 10). Daarnaast spant de gemeente zich in voor de lokale economie en werkgelegenheid (doelen 8 en 9) en voor verbetering van de woonkwaliteit en mobiliteit (doel 11).

Fysiek Domein | In het fysieke domein is er beleid voor de thema’s duurzame energie (doel 7), circulariteit/circulaire economie (doel 12) en klimaatadaptatie (doel 13). Op de thema’s natuur en water heeft Het Hogeland ook beleid vastgesteld voor schoon water (doel 6) en voor natuur op het land en in het water (doelen 14 en 15)

Kwaliteit van bestuur | de gemeente Het Hogeland is een sterke publieke organisatie, die ook opkomt voor de veiligheid van inwoners, onder andere in de aardbevingenproblematiek (doel 16). Het Hogeland werkt veel samen met partners in en buiten de gemeente (doel 17).

Nulmeting

In het kader van de quick scan is geen analyse gemaakt van de bijdrage van de gemeente op de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen en hoe deze bijdrage kan worden beoordeeld. Na vaststelling van deze Beleidsnotitie kan eventueel een benchmark of een nulmeting worden uitgevoerd om de inspanningen te ‘meten’ en eventueel een vergelijking met andere gemeenten te maken. De beoordeling van de resultaten hiervan is vervolgens een politieke weging.

Een dergelijke meting of beoordeling is uiteraard niet nodig om alvast te zoeken naar praktische mogelijkheden om extra bijdragen te kunnen leveren aan de 17 doelen. In hoofdstuk 5 wordt hier nader op ingegaan.

3.3 REFLECTIE DOOR STAKEHOLDERS

De gemeente Het Hogeland is uiteraard niet de enige partij die werkt aan een duurzame ontwikkeling. Ondernemers, boeren, bedrijven, woningbouwcorporaties, inwoners, ze hebben en nemen allen een verantwoordelijkheid in de verduurzaming. In Het Hogeland is er veel interactie tussen de gemeente en de vertegenwoordigers van betrokken doelgroepen. Via onder meer LTO Noord, NMF Groningen, MKB Noord, SBE en Wierden en Borgen worden onderling de ambities en uitdagingen uitgewisseld en waar mogelijk aan elkaar gekoppeld. Ook de inwoners worden betrokken bij het ontwikkelen en implementeren van gemeentelijk beleid. Voorbeelden hiervan zijn het participatietraject over afval ‘Meer doen met minder afval’ in 2019 en de thematafels voor het Nationaal Programma Groningen.

Bij de voorbereiding van deze notitie is geen uitgebreid participatietraject doorlopen. Omdat de gemeente input van buitenaf waardevol vindt, zijn er wel enkele gesprekken gevoerd met inwoners en organisaties die betrokken zijn bij de gemeentelijke en/of regionale duurzaamheidsopgave. De ervaring en kennis die bij deze partijen aanwezig is helpt ons om op onze eigen ambities en werkwijze te reflecteren. De gedrevenheid die we bij deze partijen zien, geeft ons inspiratie om ook onze eigen opgaven en onze rol op het gebied van duurzaamheid door te ontwikkelen. De gesprekken hebben in zekere zin gediend als spiegel waarmee we een beeld hebben gekregen hoe stakeholders de gemeentelijke inzet en duurzaamheidsambities ervaren. Daarnaast hebben de gesprekken ons inzicht gegeven in waar deze partijen zelf mee bezig zijn, ook op het gebied van Duurzame Ontwikkelingsdoelen, en op welke manier er wordt samengewerkt met de gemeente Het Hogeland.

Verbinder maar niet altijd zichtbaar
Alle geïnterviewden geven aan de gemeente als verbindende partij te zien. De gemeente kent het gebied en de mensen en kan partijen bij elkaar brengen en samenwerking stimuleren. Dit gebeurt ook veel, ook op duurzaamheids- gebied (voorbeeld: Koploperproject duurzame bedrijven).

Meerdere geïnterviewde partijen zien dat de gemeente zich binnen haar mogelijkheden inspant voor breed duurzaamheidsbeleid, en waarderen dit. Deze inspanningen zullen voor de inwoners niet altijd even zichtbaar zijn. De gemeente treedt weinig naar buiten op het thema brede duurzaamheid.

Beleid en uitvoering op duurzaamheidsgebied is er vaak wel maar komt ook wat gefragmenteerd over. Er zou meer samenhang kunnen worden aangebracht.

Een aandachtspunt dat door een geïnterviewde partij werd genoemd is dat de gemeente voor de uitvoering van duurzaamheidsbeleid vaak afhankelijk is van derden. De gemeente heeft weinig eigen geld dat specifiek op duurzaamheids-thema's kan worden ingezet. Dit is een beperkende factor voor (het realiseren van) hoge duurzaamheidsambities.

Duurzaamheid als missie
De aandacht voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelen lijkt toe te nemen, ook bij regionale en lokale organisaties. Deze doelen worden ook in bepaalde Europese fondsen en programma's aangehaald.

In de interviews is aangegeven dat het werken met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen vooral ook een “missie” is. Dat wil zeggen: je onderschrijft de waarden waar de doelen voor staan, en gaat vanuit die waarden te werk.

Enkele geïnterviewden doen de suggestie aan de gemeente om een beperkt aantal Duurzame Ontwikkelingsdoelen te kiezen en daarop te focussen. Zoek ook de combinatie van de doelen op. De term “energie-armoede” is door meerdere geïnterviewde partijen genoemd. De energietransitie is ook een sociale transitie, en de gemeente zou hier zeer nadrukkelijk oog voor moeten houden.

Meerwaarde creëren door samenwerking
In Het Hogeland zijn veel kleine dorpen en relatief veel energiecoöperaties. Ook zijn er diverse burgerinitiatieven voor duurzame energie. De gemeente stelt zich over het algemeen coöperatief op en werkt goed samen met inwoners.

In de interviews werd benoemd dat de landbouwsector al te maken heeft met heel veel overheidsbeleid, vaak van hogere overheden, dat gericht is op duurzaamheid (bijv. natuurinclusiviteit). De gemeente moet niet teveel willen beïnvloeden maar ruimte laten aan de sector.

In de Eemshaven zijn veel grote bedrijven zelf actief met brede duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Deze bedrijven hebben vooral te maken met beleid en regelgeving van hogere overheden. Veel werknemers van de bedrijven zijn inwoner van Het Hogeland, voor hen is een aantrekkelijke woonomgeving belangrijk. Ook is een goede aansluiting tussen onderwijs en werk belangrijk voor bedrijven en voor de gemeente.

De MKB-bedrijven in de gemeente zijn interessante partijen om mee samen te werken aan verduurzaming. Deze bedrijven willen verduurzamen maar ervaren dit vaak als een zoektocht. Deze bedrijven zijn uiteraard essentieel voor de sociaal-economische ontwikkeling van de gemeente Het Hogeland.

3.4 CONCLUSIE

Uit een quick scan van het bestaande beleid blijkt dat de gemeente Het Hogeland op dit moment al werkt aan een duurzame ontwikkeling. De overkoepelende Toekomstvisie Ruimte! heeft een brede reikwijdte die goed overeenkomt met het geheel van de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Daarnaast zijn de individuele 17 doelen vrijwel allemaal te koppelen aan bestaand thematisch beleid van Het Hogeland. De 17 doelen zijn in het bestaande beleid nog niet benoemd en dus niet zichtbaar.

Inwoners, ondernemers en organisaties waarmee we over duurzaamheid in gesprek gingen, geven aan dat zij waarderen dat de gemeente zich (binnen haar mogelijkheden) inspant voor breed duurzaamheidsbeleid. Wel komen beleid en uitvoering wat gefragmenteerd over en zou er meer samenhang kunnen worden aangebracht. Een aandachtspunt is dat de gemeente voor uitvoering vaak afhankelijk is van anderen. Ten aanzien van de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen is opgemerkt dat het werken met deze doelen vooral ook een “missie” is. Er kan meer focus worden aangebracht door een beperkt aantal doelen prioriteit te geven. Daarnaast is opgemerkt dat de kracht van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen zeker ook ligt in de combinatie van meerdere doelen, zoek die combinatie vooral op. Er liggen goede kansen om de samenwerking met inwoners(collectieven) en MKB-bedrijven uit te bouwen.

Schip voor plaatsing windturbines op zee vaart de Eemshaven binnen

4-----MISSIE: HET WERKEN MET DE 17 DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN

I. MISSIE

De gemeente Het Hogeland herkent en erkent de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen en wil op basis van deze doelen verder werken aan een duurzame ontwikkeling van de gemeente. Daartoe heeft de gemeente een missie geformuleerd.

De missie van gemeente Het Hogeland luidt:

“We werken integraal en in samenhang aan de duurzame ontwikkeling van de gemeente en gebruiken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen als basis daarvoor”.

Met deze missie worden de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen niet gepositioneerd als ‘hoger’ beleid, dat inhoudelijk sturend is voor het thematische beleid. Bij de actualisatie van de Toekomstvisie Ruimte! of een ander integraal beleidstraject kan de rol en positie van Duurzame Ontwikkelingsdoelen in het gemeentelijke beleid desgewenst nader worden gedefinieerd.

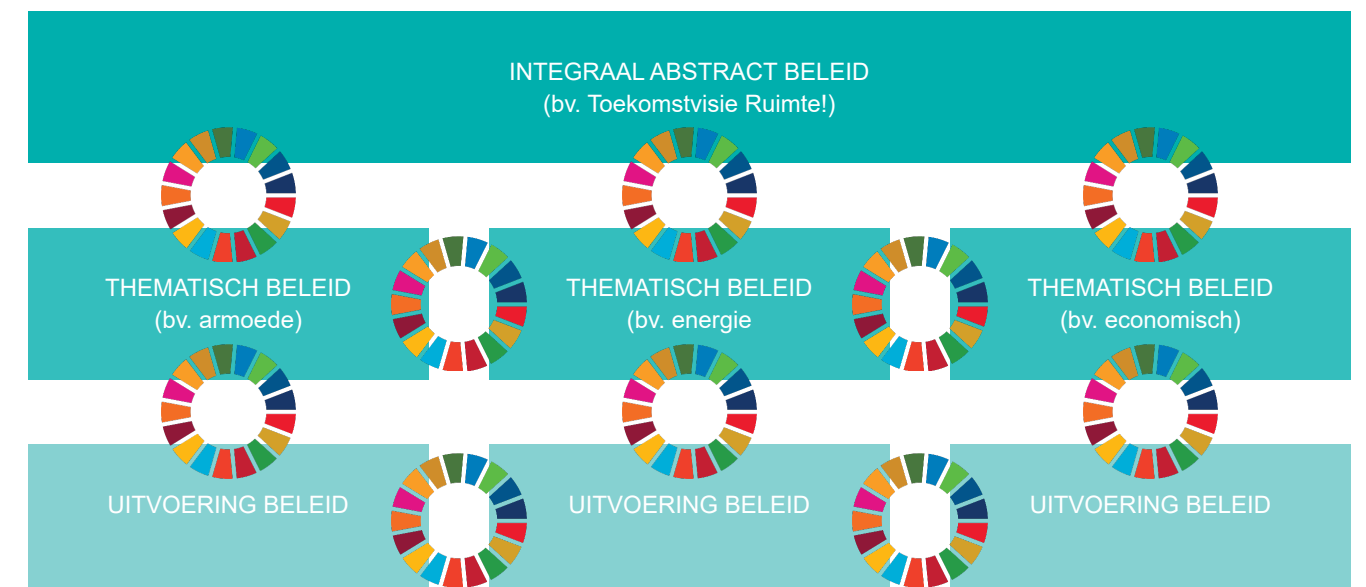
De gemeente wil het werken aan een duurzame ontwikkeling praktisch insteken, met oog voor de menselijke maat en regionale kracht in Het Hogeland. Hieronder wordt toegelicht hoe we dit willen doen.

II. HOE WERKEN WE AAN ONZE MISSIE?

Uit hoofdstuk 3 blijkt dat de gemeente, zonder dat het zo benoemd wordt, eigenlijk onbewust al met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen werkt. Dit kan dit worden voortgezet, versterkt en explicieter worden gemaakt. Wij willen dit doen via de trits ‘Samenhang en verbinding – Transparantie – Gemeenschappelijkheid’.

Samenhang en verbinding

Het werken met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen leidt tot meer herkenbare samenhang en verbinding in het gemeentelijke beleid. Vaak is deze samenhang en verbinding al aanwezig maar nog niet als zodanig zichtbaar. Door in beleidsdocumenten te benoemen welke Duurzame Ontwikkelingsdoelen aan de orde zijn, ontstaat een steeds beter beeld van samenhang en verbinding tussen beleidsvelden. Dit geldt zowel voor de relaties tussen integraal beleid en thematisch beleid als voor relaties tussen thematisch beleidsterreinen onderling. En het geldt ook voor de relaties tussen het thematische beleid en de uitvoering van dat beleid. Met beeldspraak: Duurzame Ontwikkelingsdoelen als ‘lijm’ tussen de verschillende gemeentelijke beleidsdocumenten. In de onderstaande afbeelding is dit gevisualiseerd.

Door te gaan werken met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen zal de samenhang en verbinding ook in plannen en projecten beter uit de verf komen. Het toepassen van de set van 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen op plannen en projecten zorgt voor een brede en integrale blik, en nodigt uit om nog eens scherp te kijken of het plan of project kan worden verbeterd om meer bij te dragen aan, dan wel minder impact te hebben op, de 17 doelen.

Transparantie

Het werken met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen leidt ook tot meer transparantie in beleidsmatige afwegingen. Bij veel belangenafwegingen en keuzes die de gemeente maakt, zijn meerdere doelen betrokken. Regelmatig zit er inhoudelijk spanning tussen de doelen. Maar het komt ook vaak voor dat de doelen elkaar inhoudelijk versterken en er sprake is van synergie. Door telkens te benoemen welke doelen aan de orde zijn, en hoe de gemeente deze doelen in het concrete geval afweegt, ontstaat meer inzicht de te maken keuzes.

Ter illustratie zijn in onderstaande tabel enkele voorbeelden genoemd van vraagstukken die in Het Hogeland spelen en waarbij er sprake is van synergie of spanning tussen Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Synergie	Spanning
Groene speelpleinen bij scholen (relatie biodiversiteit / klimaatadaptatie) 	Zonneparken op landbouwgrond en areaal dat beschikbaar is voor landbouw
Bij aanpak woningen i.v.m. versterking of schadeherstel verduurzamen en van gas af 	Biodiversiteit in gebieden met intensief landbouwkundig gebruik
Verbetering natuurkwaliteit heeft een positief effect op gezondheid en vrijetijdseconomie 	Energietransitie en hogere energielasten voor lage inkomens
Waterstofeconomie zorgt voor innovatie, nieuwe banen en verduurzaming 	Aankoop zonnepanelen en productieomstandigheden elders ter wereld

Gemeenschappelijkheid

Het werken met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen zal ervoor zorgen dat de gemeenschappelijkheid die er nu vaak al is beter zichtbaar wordt en meer ‘doorleefd’ wordt. De 17 doelen creëren een gemeenschappelijke taal en een gemeenschappelijk kader. Het werken met Duurzame Ontwikkelingsdoelen is daarnaast ook een hulpmiddel in de samenwerking met andere organisaties, zowel in de gemeente als in de regio, in Nederland, Europa en wereldwijd. Diverse andere Groningse gemeenten, waaronder buurgemeenten Westerkwartier en Groningen, werken ook met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.

Daarnaast zijn de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen geschikt voor communicatie over een duurzame ontwikkeling in Het Hogeland. De gemeente kan de 17 doelen benutten als ‘kapstok’ om intern en extern in gesprek te gaan over duurzame ontwikkeling. Wat doet de gemeente nu al, wat vinden we daarvan, welke kansen liggen er voor verbetering en hoe kunnen we dat gezamenlijk gaan aanpakken? En natuurlijk ook: wat doen anderen nu al, waar liggen mogelijkheden voor nieuwe samenwerkingen of uitbouw van bestaande samenwerkingen?

Partnerschap om doelstellingen te bereiken (doel 17)

Tijdens het “Koploperproject toekomstbestendig ondernemen” werkten 9 Koplopers uit de gemeente Het Hogeland een jaar lang intensief aan duurzaamheid. De Koplopers hebben met begeleiding hun milieu-impact doorgelicht en een praktisch actieplan gemaakt voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Deze doorlichting bekeek de doelen voor aansluiting onderwijs op de arbeidsmarkt (doel 4), schoon water en sanitair (doel 6), duurzame energie (doel 7), eerlijk werk en economische groei (doel 8) en zorgvuldig gebruik van grondstoffen/ circulariteit (doel 12). Op een symposium “Climate Take Back” op 22 oktober 2020 bij Wongema in Hornhuizen hebben de deelnemers hun ervaringen met elkaar gedeeld. Eén van de deelnemers was de school Terra Winsum. Deze school heeft door deelname aan het koploperproject nieuwe contacten met lokale bedrijven opgedaan.

www.koploperproject-groningen.nl/post/online-koplopersymposium-climate-take-back

III. PRIORITEREN?

Er zijn al veel gemeenten en andere organisaties die met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen werken. Sommige gemeenten en organisaties kiezen ervoor een beperkt aantal doelen prioriteit te geven. Redenen om dit te doen zijn bijv. herkenbare aandacht voor thema’s die lokaal sterk leven, of het gericht inzetten van de beschikbare ambtelijke capaciteit en middelen. De gemeente Het Hogeland zou ervoor kunnen kiezen om in deze notitie al een beperkt aantal doelen aan te wijzen die de gemeente prioriteit gaat geven. De gemeente kiest er echter voor dit nu nog niet te doen. Het Hogeland wil zich in eerste instantie richten op het geheel van alle 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen. De reden hiervoor is dat de gemeente eerst wil inzetten op het creëren van gemeenschappelijkheid, samenhang en verbinding in het beleid en transparantie in afwegingen. Hiervoor is het juist belangrijk om te gaan werken met het geheel van alle 17 doelen tegelijk.

De komende 2 jaar gaan we ervaring met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen opdoen. Na die periode kan als-nog worden afgewogen of er bepaalde doelen zijn die prioriteit zouden moeten krijgen. Daarbij kan worden gekeken naar doelen waarvan de gemeente vindt dat er een ‘tandje bij moet’ of naar doelen waarvan de gemeente vindt dat ze meer nadruk verdienen omdat ze heel goed aansluiten bij beleidsprioriteiten in Het Hogeland.

IV. MONITORING

Voor het monitoren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen op gemeentelijke schaal is momenteel landelijk nog geen standaardmethode ontwikkeld. Het staat gemeenten vrij of ze hun bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen willen meten, en hoe ze dat dan willen doen. Enkele gemeenten hebben met monitoring geëxperimenteerd en hebben daarbij gezocht naar mogelijkheden om bestaande monitoringinstrumenten in te zetten voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Andere gemeenten zien de Duurzame Ontwikkelingsdoelen toch vooral als inspiratiebron en praktisch hulpmiddel, en minder als ‘meetinstrument’.

Deze beleidsnotitie is vooral een ‘startschot’ voor het werken met de Duurzame ontwikkelingsdoelen. In het kader van deze notitie is nog geen werkwijze voor monitoring voor Het Hogeland ontwikkeld en is ook geen nulmeting uitgevoerd. Als er enige tijd ervaring met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen is opgedaan kan in een later stadium worden afgewogen of monitoring wenselijk is.

5-----IMPLEMENTATIE-----

Deze notitie kan gezien worden als een startschot van de gemeente Het Hogeland voor het werken aan een duurzame ontwikkeling met gebruikmaking van de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen. In dit hoofdstuk wordt op hoofdlijnen beschreven hoe dit tot uitvoering wordt gebracht.

5.1 DOORWERKING IN BELEID EN PROJECTEN

De gemeente gaat de komende 2 jaren benutten om de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen geleidelijk te laten doorwerken in het beleid en in plannen en projecten. Het werken met de 17 doelen moet in Hogeland nog groeien, en er is tijd nodig voor oefenen en experimenteren. Er wordt daarom op korte termijn ‘klein’ en pragmatisch begonnen. De focus ligt daarbij op de in hoofdstuk 4 genoemde trits “Samenhang en verbinding – transparantie - gemeenschappelijkheid”.

Hieronder wordt kort weergegeven hoe de gemeente de Duurzame Ontwikkelingsdoelen wil laten doorwerken. De inspanning kan uiteraard worden afgestemd op de aard en het gewicht van het besluit (klein plan = beperkte inspanning, zwaar beleidstraject = meer inspanning). De precieze werkwijze zal zich geleidelijk moeten gaan ontwikkelen.

- **Beleidscyclus:** In elk collegevoorstel en elk raadsvoorstel wordt door de opsteller de doelen vermeld waar het voorstel over gaat c.q. invloed op heeft. We benutten de doelen ook voor het transparant maken van bestuurlijke afwegingen en keuzes.
- **Ontwikkelen inhoud nieuw beleid:** Bij het ontwikkelen of actualiseren van nieuw beleid (zowel integraal als thematisch) benoemen we welke doelen aan de orde zijn en kijken we aan de hand van de doelen welke verbindingen er zijn met ander (integraal en thematisch) beleid. Ook hier benutten we de doelen ook voor het transparant maken van bestuurlijke afwegingen en keuzes.
- **Plannen en projecten:** De doelen benutten voor inhoudelijke afwegingen over plannen en projecten. Welke doelen zijn aan de orde en wat zijn verbindingen met andere doelen? En ook hier benutten we de doelen voor het transparant maken van bestuurlijke afwegingen en keuzes.

De gemeente zal 2 jaar na vaststelling van deze Beleidsnotitie evalueren hoe de Duurzame Ontwikkelingsdoelen hebben doorgewerkt in integraal en thematisch beleid en in plannen en projecten, en of deze doorwerking voldoet aan de verwachtingen. Op dat moment kan ook worden afgewogen of het werken met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, al dan niet in gewijzigde vorm, wordt voortgezet. Daarbij kan ook worden afgewogen of de gemeente alsnog prioriteiten wil stellen door bepaalde doelen extra aandacht te geven. Ook kan bij de evaluatie worden bekeken of extra inzet gewenst is en zo ja op welk onderdeel (bijv. ontwikkelen monitoringssysteem voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, ontwikkelen intern en/of extern communicatietraject)

5.2 FINANCIËN

Deze Beleidsnotitie heeft geen eigen uitvoeringsprogramma. De uitvoering van deze Beleidsnotitie zal in beginsel verlopen via bestaande uitvoeringsprogramma’s voor de verschillende beleidsterreinen. De Beleidsnotitie heeft een brede reikwijdte en omvat dus een zeer groot aantal (in zekere zin zelfs alle) beleidsterreinen van gemeente. De budgetten en de vrijheidsgraden voor de gemeente verschillen uiteraard sterk per beleidsterrein. Per beleidsterrein kunnen ideeën ontwikkeld worden om bij de inzet van de middelen de koppeling met de Duurzaamheidsdoelen te leggen en te kijken of er kansen zijn om de middelen anders te ‘richten’.

Specifiek wordt hier nog het inkoopbeleid en het eigen onroerend goed genoemd. De gemeente heeft voor deze onderwerpen een grote mate van vrijheid. Hier ligt een kans om breed en integraal naar de Duurzame Ontwikkelingsdoelen te kijken en daarmee ook andere mensen te inspireren. In de onderstaande tabel zijn enkele voorbeelden genoemd (wat in de tabel staat is deels al bestaande praktijk in Het Hogeland).

Onderwerp	Voorbeelden	Relatie met Duurzame Ontwikkelingsdoelen
Inkoopbeleid	Social return en vergelijkbaar	Geen armoede (1), eerlijk werk en economische groei (8), etc.
	Stimuleren activiteiten met minder of geen CO2-emissies	Duurzame energie (7), industrie-innovatie-infrastructuur (9)
	Stimuleren circulariteit en circulaire economie	Verantwoorde consumptie en productie (12)
Eigen grond en gebouwen	Wegnemen barrières voor mensen met een fysieke beperking	Ongelijkheid verminderen (10)
	Kwaliteitsverbetering dorpscentra	Duurzame steden en gemeenschappen (11)
	Gebouwen en openbare ruimte bewegingsvriendelijk, klimaatadaptief en natuurinclusief	Gezondheid en welzijn (5), Klimaatactie (13), Leven in het water (14), Leven op het land (15),

5.3 AMBTELIJKE ORGANISATIE

De uitvoering van deze notitie zal in eerste instantie plaatsvinden met bestaande ambtelijke inzet voor de verschillende beleidsterreinen. Net als bij de budgetten kunnen ideeën worden verkend om de bestaande ambtelijke capaciteit meer te ‘richten’ op de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. In hoofdstuk 3 is beschreven dat veel bestaande activiteiten op de verschillende beleidsterreinen van de gemeente al goed aansluiten bij de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Het meer ‘richten’ op de Duurzame Ontwikkelingsdoelen zal daarom in veel gevallen slechts een beperkte extra inzet opleveren. Het ‘richten’ zal vaak ook alleen een kwalitatieve (inhoudelijke) bijstelling inhouden die voor de ambtelijke organisatie geen extra inzet oplevert. Een voorbeeld van dit laatste: bij de ontwikkeling van nieuw beleid worden de Duurzame Ontwikkelingsdoelen gebruikt als instrument om de wisselwerking met ander gemeentelijk beleid te onderzoeken; voorheen zou hiervoor een ander instrument of andere werkwijze zijn toegepast.

Vanwege de breedte van het onderwerp zal de ambtelijke aansturing plaatsvinden vanuit het Directieteam.

BIJLAGEN

1 | TABEL BESTAAND BELEID

2 | DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN EN GEMEENTELIJKE TAKEN (VNG)

gemeente
Het Hogeland

BIJLAGE 1: TABEL BESTAAND BELEID

Tabel thematisch beleid gemeente Hogeland per Duurzame Ontwikkelingsdoel. Toelichting: tabel is gevuld o.b.v. quick scan, dit is een momentopname en bedoeld als eerste indicatie (niet als uitputtende opsomming)				
Onderwerp	Doel	Mogelijke rol gemeente	Beleid hogere overheden of wetgeving?	Beleid Het Hogeland
Armoede en honger	Geen armoede (DOEL 1)	Hoofdzakelijk budget vrijmaken en voorzieningen leveren om een beter gebruik van alle regelingen te bevorderen	Participatiewet	Minimabeleid Het Hogeland 2020-2024
	Geen honger (DOEL 2)	Betaalbaarheid sociale huur	Wet gemeentelijke schuldhulpverlening	Beleidsplan schuldhulpverlening
Zorg	Goede gezondheid en welzijn (DOEL 3)	Inzetting op samenwerking met maatschappelijke organisaties om de onderlinge verschillen op het gebied van gezondheid te verkleinen	Wet maatschappelijke ondersteuning	Koersdocument Transformatie Sociaal Domein (2020-2030),
			Wet publieke gezondheid	Integraal beleidsplan sociaal domein en samenleving (in ontwikkeling)
Onderwijs	Kwaliteit onderwijs (DOEL 4)	Meeste overheidstaken t.a.v. inhoud onderwijs liggen bij de Rijks-overheid, in aanvulling hierop heeft de gemeente enkele specifieke taken	Participatiewet	Gezond in Het Hogeland, Lokaal Positief Gezondheidsbeleid (2020-2023).
			Jeugdwet	Integraal veiligheidsbeleid (huiselijk geweld)
Inclusie en gelijkheid	Gendergelijkheid (DOEL 5), ongelijkheid verminderen (DOEL 10)	Het toegankelijk maken van de openbare ruimte voor mensen met een beperking; Kansen bieden aan mensen met afstand tot de arbeidsmarkt; Producten inkopen volgens internationale sociale voorwaarden (zoals waarborgen dat er geen sprake is van kinderarbeid)	Wettelijke taken voor: - Voor- en vroegschoolse educatie - Passend onderwijs - Huisvesting	Kop op het Hogeland
			VN Verdrag over toegankelijkheid en inclusie (2016) Wet inburgering Regenboogconvenant Provincie Groningen	Beleidsplan inburgering Mien Hoogeland, Lokaal inclusiebeleid: activiteiten voor meedoen in Het Hogeland in 2020-2022 Beleidsvisie- en plannen 2021-2025 voor wegen, verlichting en civiele constructies (in voorbereiding)
Water, natuur en biodiversiteit	Schoon water en sanitair (DOEL 6)	Inrichting en beheer openbare ruimte (inclusief parken, wegbermen, watergangen, schoolpleinen e.d.) Stimuleren natuur en milieu educatie NB: meest beleid waterkwaliteit en al het beleid drinkwaterlevering wordt in NL uitgevoerd door waterschap en waterbedrijf NB: meeste binnendijkse landoppervlakte gemeente wordt beheerd door landbouw, meest buitendijkse oppervlakte door het rijk.	Water: beleid waterschap Noorderzijlvest (binnendijks) en Rijkswaterstaat (buitendijks)	Baggerplan
	Leven in het water (DOEL 14)		Natuur: Werelderfgoed Waddenzee, Nationaal Park Lauwersmeer	Groenbeleid 2021-2030; beleidsplan en beheervisie
Energie en klimaatmitigatie	Leven op het land (DOEL 15)		Biodiversiteit: actieplan biodiversiteitsherstel, regiodeal natuurinclusieve landbouw, Agenda Natuurinclusief	Beleidsvisie- en plannen 2021-2025 voor wegen, verlichting en civiele constructies (in voorbereiding)
	Betaalbare en duurzame energie (DOEL 7)	Duurzame opwek: planologische sturing (of als provincie of rijk BG is: beïnvloeding BG)	Klimaatakkoord en RES, tafel Elektriciteit	Beleid Kleinschalige opwekking duurzame energie
	Klimaatactie (DOEL 13)	Warmte gebouwde omgeving en ‘van het gas as’: regisseren	Klimaatakkoord en RES, tafel Gebouwde omgeving	Kop op 't Hogeland
		Energiebesparing bij bedrijven	European Energy Directive Wet milieubeheer / Activiteitenbesluit	VTH uitvoeringsplan
		Energiegebruik gemeentelijke gebouwen, bedrijfsvoering en openbare ruimte (o.a. openbare verlichting 1,5 miljoen kWh/jaar)	European Energy Directive Klimaatakkoord Bouwbesluit (label C)	Beleidsvisie openbare verlicht 2021 t/m 2025 (in voorbereiding)
		Duurzame mobiliteit	Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL)	Visie op laadinfrastructuur (in ontwikkeling)

BIJLAGE 1: TABEL BESTAAND BELEID (VERVOLG)

Onderwerp	Doel	Mogelijke rol gemeente	Beleid hogere overheden of wetgeving?	Beleid Het Hogeland
Economie, arbeidsmarkt, werkgelegenheid	Eerlijk werk en economische groei (DOEL 8)	Stimuleren economie en werkgelegenheid (o.a. landbouw, visserij, industrie)	Provinciaal economisch beleid	Kop op het Hogeland (programmaliijn Toekomst- dige Bedrijvigheid)
	Industrie, innovatie en infrastructuur (DOEL 9) 	Ontwikkelen nieuwe bedrijventerreinen, herstructureren en revitaliseren bestaande bedrijventerreinen Ruimtelijke sturing detailhandel		Bedrijventerreinenvisie (in ontwikkeling) Detailhandelsvisie
Wonen	Duurzame steden en gemeenschappen (DOEL 11) 	Zorgen voor veilige woningen en andere gebouwen Zorgen voor voldoende woningen van goede kwaliteit Toegankelijke woonomgeving Zorgen voor een gezonde en aantrekkelijke leef- en woonomgeving (in kader geluid, lucht, geur, bodem en veiligheid)	Versterking en schadeherstel gebouwen Kwaliteitsverbetering woningvoorraad Normeringen voor bodem Normeringen voor geluid (binnen en buitenstedelijk en stiltegebied), geur, lucht en veiligheid	Woonvisie Integraal veiligheidsbeleid (overlast woonomgeving) Omgevingsbeleid Nota bodembeheer (normen voor bodem zoals voor Lood en asbest in woonomgeving) Omgevingsbeleid (normen bodem, geluid, lucht en geur worden opgenomen in het Omgevingsvisie/plan Het Hogeland)
	Duurzame steden en gemeenschappen (DOEL 11) 	Netwerk fiets, OV en auto veilig en kwantitatief en kwalitatief toereikend	Instandhouden en verder verbeteren infrastructuur Burgerlijk wetboek (zorgplicht)	Integraal veiligheidsbeleid (verkeersoverlast, veiligheid van fiets en wandelpaden) Beleidsvisie- en plannen 2021-2025 voor wegen, verlichting en civiele constructies (in voorbereiding)
Circulariteit / circulaire economie	Verantwoorde consumptie en productie (DOEL 12) 	Wijze van afvalinzameling en tarieven	LAP3 VANG – Huishoudelijk afval	Grondstoffenbeleid 2020-2030
		Circulariteit gemeentelijke bedrijfsvoering. Recycling gebruikte materialen, levensduur waar verantwoord te verlengen en nieuwe producten circulair inkopen Stimuleren circulariteit bij bedrijven en organisaties	Nederland volledig circulair in 2050, en 50% circulair in 2030 (Rijksoverheid)	Inkoopbeleid Beleidsvisie- en plannen 2021-2025 voor wegen, verlichting en civiele constructies (in voorbereiding)
		Stimuleren duurzaam hergebruik van grond	Provinciaal per gemeente (ook Het Hogeland) vastgesteld	Bodemkwaliteitskaart (ook voor PFAS) binnen- en buitenstedelijk provincie Groningen
Klimaatadaptatie	Klimaatactie (DOEL 13) 	Klimaatadaptief inrichten openbare ruimte. Verminderen van verharding, toepassen van lichte deklagen, waterpasserende en waterbergende constructies	National Adaptatie Strategie Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie Regionale afspraken	Gemeentelijk Water en rioleringsplan (in voorbereiding) Beleidsvisie- en plannen 2021-2025 voor wegen, verlichting en civiele constructies (in voorbereiding) RAS in voorbereiding (2022 gereed)
Organisatie	Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten (DOEL 16) 	Openbare orde en veiligheid Veiligheid i.r.t. aardbevingen (NB: veel andere partijen hebben hierin ook belangrijke rollen!)	Gemeentewet Kaders voor schadeherstel, versterking en sloop-nieuwbouw	Integraal veiligheidsbeleid
	Partnerschap om doelstellingen te bereiken (DOEL 17) 	Samenwerkingsverbanden Gemeenschappelijke regelingen Subsidies	Nationaal Programma Groningen Waddenfonds Groot aantal andere financiële regelingen	Kop op het Hogeland

BIJLAGE 2: DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN EN GEMEENTELIJKE TAKEN (VNG)

Korte beschrijving van enkele belangrijke gemeentelijke taken (bron: VNG).

1. GEEN ARMOEDE

Omvang, aard en oorzaken van armoede en ongelijkheid in de gemeente in kaart brengen
Kinderarmoede bestrijden
Bijstand toekennen
Schuldpreventie
Schuldhulpverlening
Burgers pro-actief informeren over toeslagen waar zij recht op hebben en over beslagvrije voet
Maatregelen om woon- en zorgkosten te beperken
Inzet en professionalisering sociale wijkteams
Maatregelen ter versterking zelfredzaamheid burgers
Inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt versterken

2. GEEN HONGER

Aandacht voor goede voeding binnen (schuld)hulpverlening
Bevorderen gezonde eetgewoonten en voorkomen obesitas, vooral bij kinderen
Maatschappelijk verantwoord inkopen en bevorderen duurzame productie/consumptie zodat voedselzekerheid elders in de wereld en voor toekomstige generaties niet wordt ondermijnd

3. GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN

Lokale regie over en inkoop jeugdzorg, ouderenzorg en zorg voor verwarde personen
Betaalbaarheid, tijdigheid en continuïteit van de zorg
Gezonde leefstijl bevolking bevorderen
Voorzieningen voor sport, recreatie en ontmoeting
Zelfredzaamheid en zelfstandig wonen van ouderen en mensen met beperking ondersteunen
Dagbesteding ouderen
Ondersteuning mantelzorgers
Ondersteuning inwoners met complexe problematiek m.b.t. straf en zorg
Tegengaan suïcide
Maatregelen gericht op preventie en behandeling verslaving
Zorgen voor verkeersveiligheid en schone lucht, terugdringen fijnstof uit verkeer en veehouderij

4. KWALITEITSONDERWIJS

Onderwijsinfrastructuur (gebouwen), gezonde en veilige scholen
Voor- en vroegschoolse educatie
Handhaven leerplicht, voortijdig schoolverlaten
Zorgen voor passend onderwijs
Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt verbeteren
Aanpak laaggeletterdheid en taalachterstanden
Segregatie en ongelijke kansen tegengaan
Brede toegang tot kunst en cultuur
Creëren zinvol werk
Onderwijs voor vluchtelingen

Soepele overgang 18- naar 18+ Effectief jongerenwerk
Ontwikkelingsmogelijkheden voor werknemers gemeente
Educatie voor duurzame ontwikkeling

5. GENDERGELIJKHEID

(Huiselijk) geweld tegen vrouwen en seksuele exploitatie tegengaan, zorgen voor veilige opvang
Bevorderen participatie (laagopgeleide en allochtone) vrouwen op lokale arbeidsmarkt, in maatschappelijke en publieke functies, consultaties
Als werkgever: gelijke betaling voor mannen en vrouwen
Opties voor parttime werk
Zorgen voor evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in leidinggevende functies
Inzet ten behoeve LHBT
Maatschappelijk verantwoord inkopen, rekening houdend met arbeidsomstandigheden

6. SCHOON WATER EN SANITAIR

Inzameling en transport van stedelijk afvalwater
Doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater
Structurele nadelige gevolgen grondwaterstand zoveel mogelijk beperken

7. BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE

Met stakeholders in kaart brengen en gebruiken van het lokale en regionale (ruimtelijke) potentieel voor opwekking van hernieuwbare energie; opbrengsten herinvesteren in regio; integrale en regionale aanpak
Met burgers, bedrijven, woningcorporaties e.a. verduurzamen bebouwde omgeving; duurzaam ontwerp en beheer van het eigen en maatschappelijk vastgoed
Pro-actief handhaven energie-prestatiecoëfficiënt
Stimuleren/afspraken over energiebesparing/isolatie en duurzame energie in particuliere en sociale (huur) woningen
Bij inkoop en aanbesteding sturen op energiezuinigheid en vermijden negatieve effecten elders (eg biomassa; grondstoffen)

8. EERLIJK WERK EN ECONOMISCHE GROEI

Lokale en regionale economische ontwikkeling, regionale (innovatie)clusters versterken
Samen met provincies, waterschappen, bedrijven en burgers strategie maken voor circulaire economie (zie Global Goal 12)
Lokale arbeidsmarkt versterken, begeleiding naar werk
Aantrekkelijk ondernemings- en vestigingsklimaat
(Digitale) verbindingen en bereikbaarheid
Aanpak (winkel)leegstand
Link tussen stad en platteland versterken
Als werkgever goede en gezonde arbeidsomstandigheden bevorderen en inzetten op diversiteit
Toerisme en recreatie in de regio stimuleren
Zelf maatschappelijk verantwoord inkopen en bij lokale bedrijven MVO stimuleren

BIJLAGE 2: DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN EN GEMEENTELIJKE TAKEN (VNG) (VERVOLG)

9. INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR

Sturen op duurzame bouw, inrichting en beheer bedrijventerreinen, energiezuinigheid (zie ook Global Goal 7) en hergebruik materialen
Handhaving/toezicht op uitstoot en verontreiniging
Bevorderen ‘smart industry’, digitale bereikbaarheid vergroten; snel internet buitengebied
(Binnen)stedelijke en agrarische leegstand tegengaan, dorpen bereikbaar houden (doelgroepenvervoer)
Eigen wagenpark verduurzamen
Infrastructuur voor elektrisch verkeer, schoon openbaar vervoer en fiets; beleid gericht op tegengaan ver- stopping
Bij planning infrastructuur schade aan natuur en cultuurhistorische elementen beperken/voorkomen

10. ONGELIJKHEID VERMINDEREN

Positie kwetsbare groepen in kaart brengen
Segregatie in onderwijs tegengaan, schooluitval voorkomen; participatie en zelfredzaamheid van ouderen en mensen met een beperking
Tegengaan discriminatie, intimidatie en geweld tegen minderheden
Bevorderen sociale cohesie in wijken, ook via ruimtelijke planning en woonbeleid
Sport, cultuur en kunst breed toegankelijk en maken
Culturele diversiteit stimuleren, ook in de eigen organisatie
Opvang vluchtelingen
Huisvesting, integratie, onderwijs, gezondheid en participatie statushouders

11. DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN

Aandacht voor goede voeding binnen (schuld)hulpverlening
Stedelijke vernieuwing in samenspel met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties; (binnen)stad en dorpskernen leefbaar en toegankelijk houden o.a. door functievermenging, passende huisvesting voor iedereen, leefbaar platteland, sociale cohesie
Leegstand tegengaan
Bereikbaarheid, verkeersveiligheid, openbaar vervoer
Eigen wagenpark verduurzamen en prestatieafspraken met leveranciers
Ruimtelijke ordening/stadsplanning en regelgeving inzetten voor behoud en versterking leefklimaat
Monumentenzorg
Groenbeheer, natuur- en landschapsbeheer, beeldkwaliteit dorpsentrees
Onttegeling/vergroening
Waterafvoer
Toetsing, handhaving geluidshinder, geurhinder
Luchtkwaliteit (actieve monitoring rond bedrijven terreinen, wegen, veehouderij)
Afvalbeheer
Vergroening samen met bewoners; bomenbeleid
Groenvoorziening en duurzaam onderhoud groen, natuur en parken in de stad , natuurspeelplaatsen

12. DUURZAME CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

Toepassen en handhaven van duurzaamheidseisen bij nieuwbouw en renovatie
Stimulering circulaire en biobased economy, duurzame business modellen; samen met stakeholders lokale/ regionale strategie uitwerken

Eigen bedrijfsvoering en gemeentelijk vastgoed verduurzamen; stadsafval hergebruiken als brandstof
Duurzaam/circulair inkopen, ook internationaal; bijscholing inkoopafdeling op duurzaamheid
Tegengaan (voedsel)verspilling
Afvalinzameling en scheiding, hergebruik, terugdringen restafval, aanpak zwerfvuil
Handhaving en voorlichting, gedragsverandering stimuleren
Eigen afvalproductie gemeenten terugdringen
Actieve voorlichting burgers en bedrijven, natuur- en milieu-educatie verzorgen

13. Klimaatactie

Klimaatrobuuste ruimtelijke ordening, maatregelen om wateroverlast, droogte en hittestress tegen te gaan
Waterberging en afvoer creëren, opvangcapaciteit vergroten
Scholing personeel voor klimaat gerelateerde planning en beheer
Terugdringen uitstoot broeikasgassen via voorlichting, voorbeelden, handhaving/voorschriften, subsidies etc.

14. LEVEN IN HET WATER

Rioolbeheer
Integraal plan voor aanpak zwerfvuil, plastic
Schoonhouden strand/kustgebied
Bouwvoorschriften kust, beschermen kustlijn (met Rijk en provincie)

15. LEVEN OP HET LAND

Inrichting landelijk gebied, natuurbehoud, lokale flora en fauna versterken
Handhaving lucht-, water-, bodemkwaliteit, bescherming biodiversiteit
Toetsing (bouw)plannen op schadelijke milieu effecten, compensatie verloren gegane natuur
Milieuvriendelijk en actief groenbeheer, bomenbeleid gericht op behoud van bomen, landschappelijk raam- werk ontwikkelen, en behouden en versterken van waardevolle landschappen
Duurzame inkoop, minimaal volgens de wettelijke norm

16. VREDE, VEILIGHEID EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN

Zorgdragen voor orde en veiligheid: toezicht en handhaving, preventie; regie op veiligheidshuizen
Publieke verantwoording begroting, monitoring maatschappelijke impact
Actuele communicatie strategie, burger (tevredenheids-)survey
Versterken lokale democratie, draagvlak voor besluiten zoeken, heldere structuren voor stakeholderbetrok- kenheid bij besluitvorming en uitvoering
(Digitale) toegang tot informatie verbeteren,
Integriteit bestuur, bestrijden corruptie.
Transparant, interactief en zorgvuldig besturen

17. PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN

Deelname aan (regionale) interbestuurlijke samenwerking
Beschikbaar stellen gemeentelijk duurzaamheidsfonds, subsidies voor innovatie
Verbinden van mensen, kennis en geld; ontmoetingsplaatsen creëren
Samenwerking binnen en tussen gemeentelijke afdelingen, bijvoorbeeld duurzaamheid en inkoop